

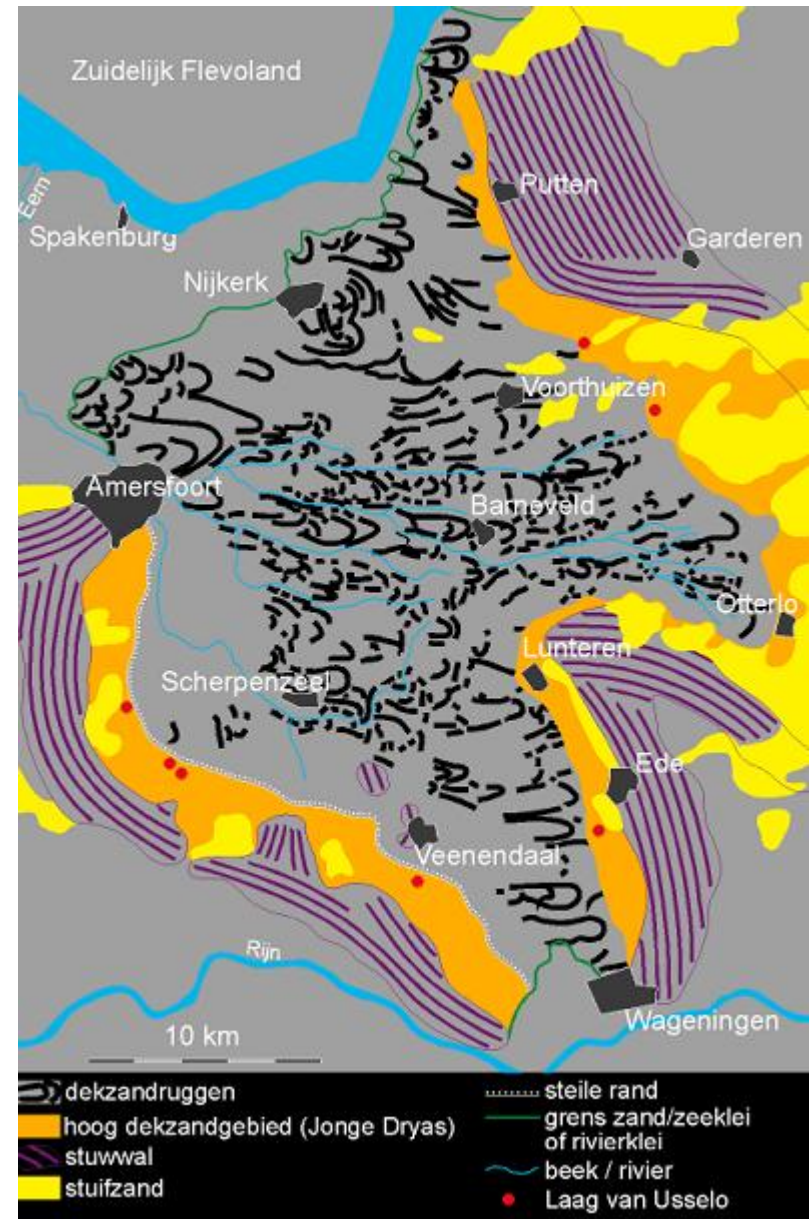
Het Zandlandschap

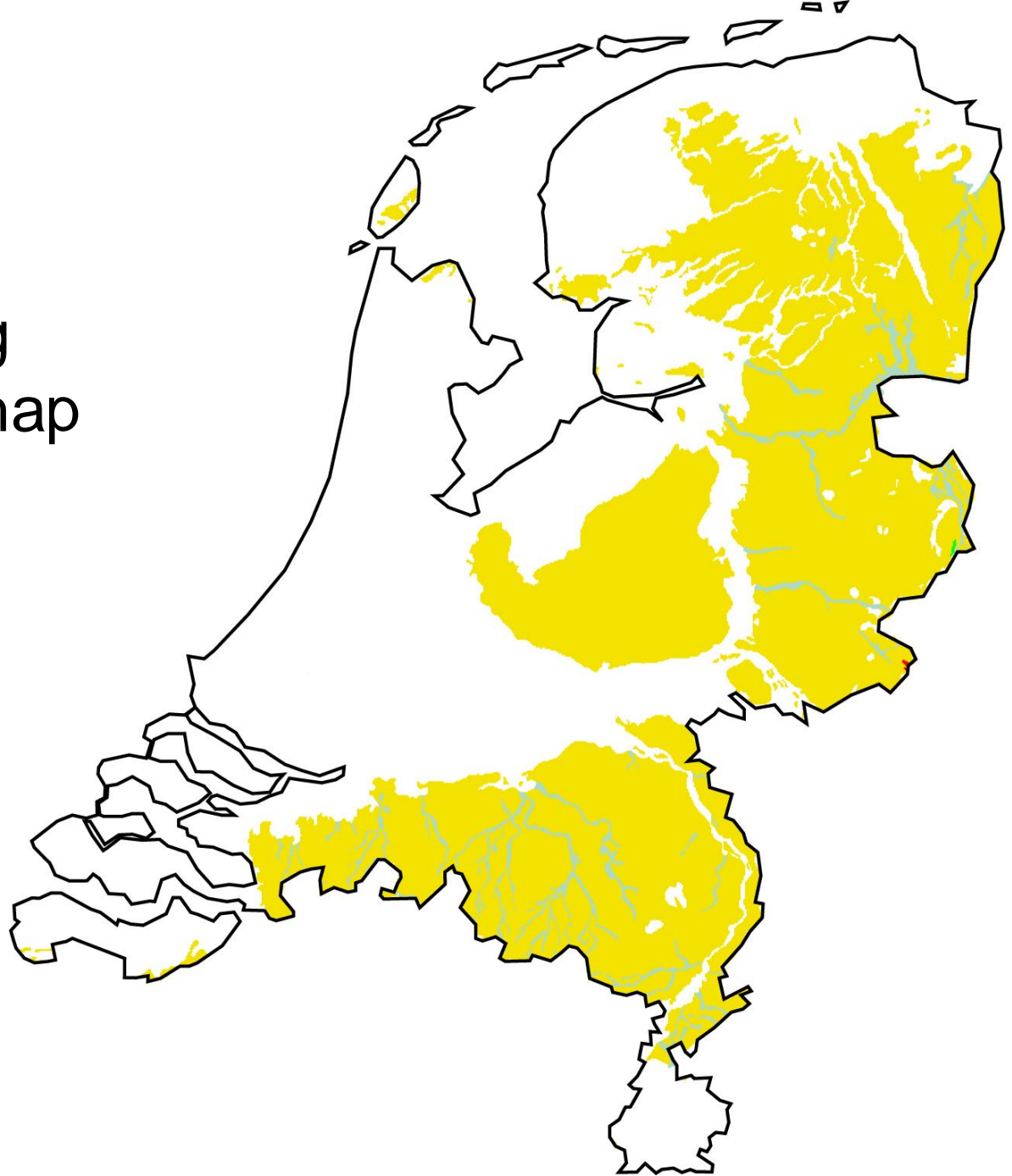
Voorbeeld:

“Veluwe, zand en nog eens zand”.
Maar hoe is het ontstaan?

- Stuwwallen
- Dekzandruggen
- stuifzand

- Verspreiding zandlandschap

Van jager naar landbouwer voedselvoorziening

- Stel je leeft in de middeleeuwen en je wilt op het zand een landbouwbedrijf starten wat vlees, graan en andere plantaardige producten oplevert. Welke wensen heb je dan?

Geleidelijke verandering in een cultuurlandschap (200 v chr. (IJzertijd))

Indeling in omwalde akkers, boerderij, graan, buiten de beekdalen veel ontginning

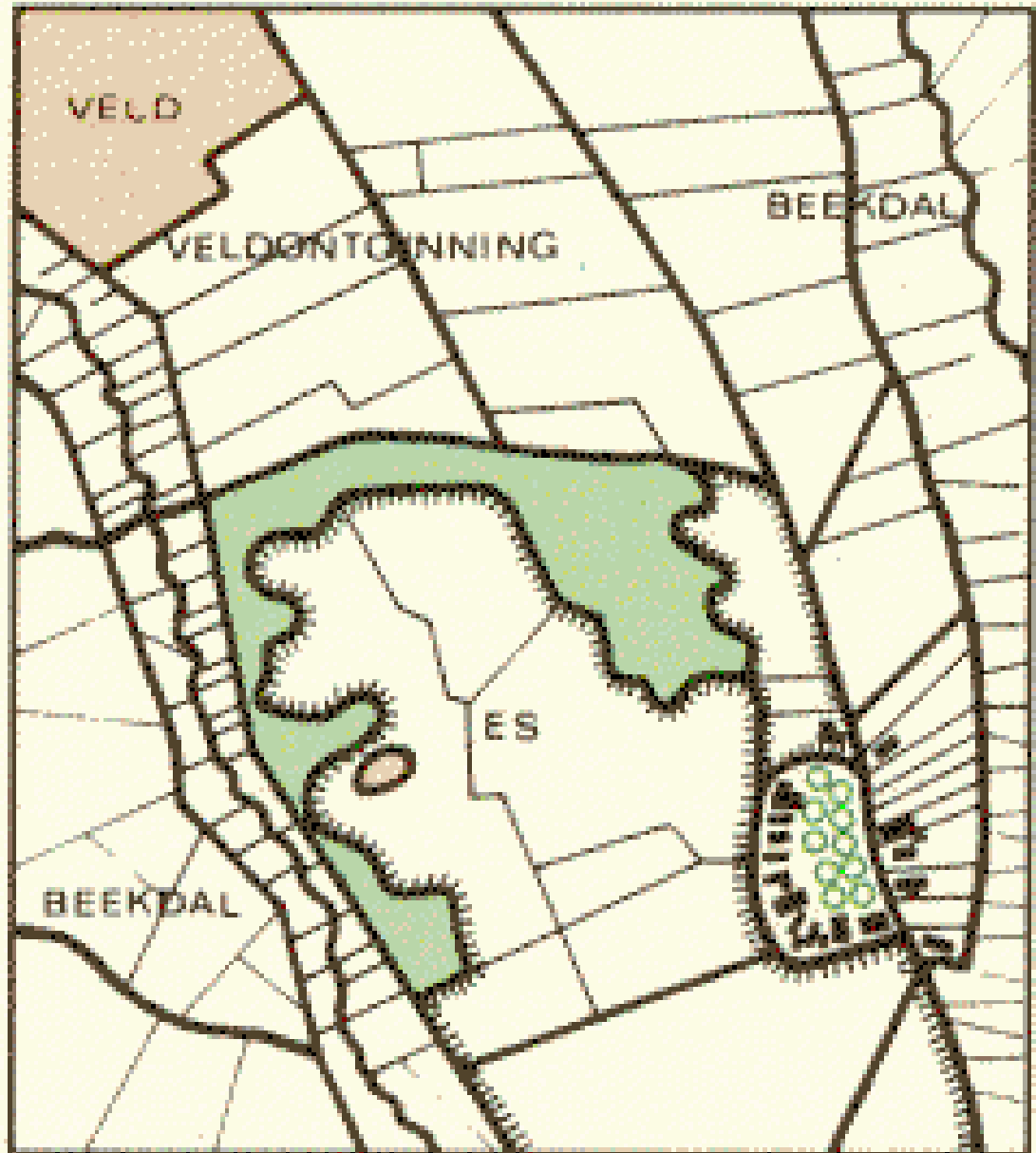
(bron: Sporen door de tijd, 2006, ill. Ulco Glimmerveen)

Landbouwontwikkeling op het zand

- Vanaf 3000 jaar v.C.
- Vanaf IJzertijd (600 vC) en Romeinse tijd duidelijke sporen van omwalling van landbouwpercelen: Celtic fields
- Nederzettingen als eilandjes verspreid over het natuurgebied (3 tot max. 15 boerderijen)
- Gewassen: granen, knollen, peulvruchten en vlas.
- Rondom een huiskamp (gezamenlijke akker)
- Eigen veeweide

Landgebruik in
een zand-
landschap op
dekzand
(schematisch).

Waar duidt de
arcering rond de
es op?

Akker- complexen rondom dorpen

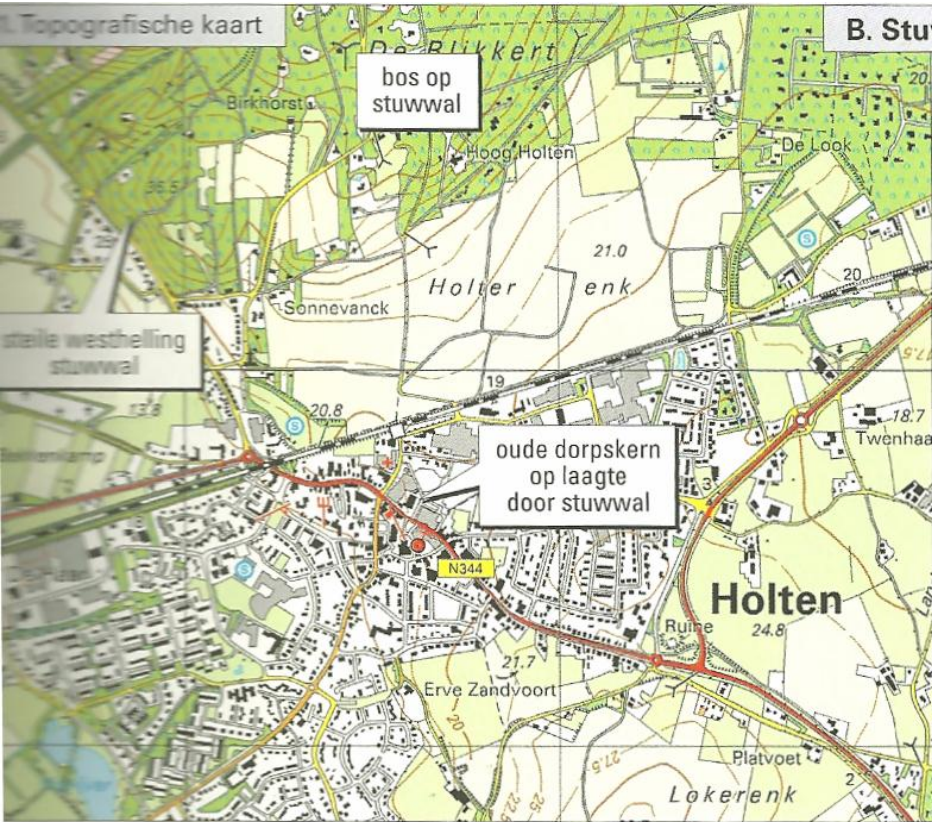
Fig. 14. Nederzettingen op de Veluwe, bestaande uit Worthblöcke; plaatselijk uitgebreid door middel van aangelagen (naar De Man, 1807).

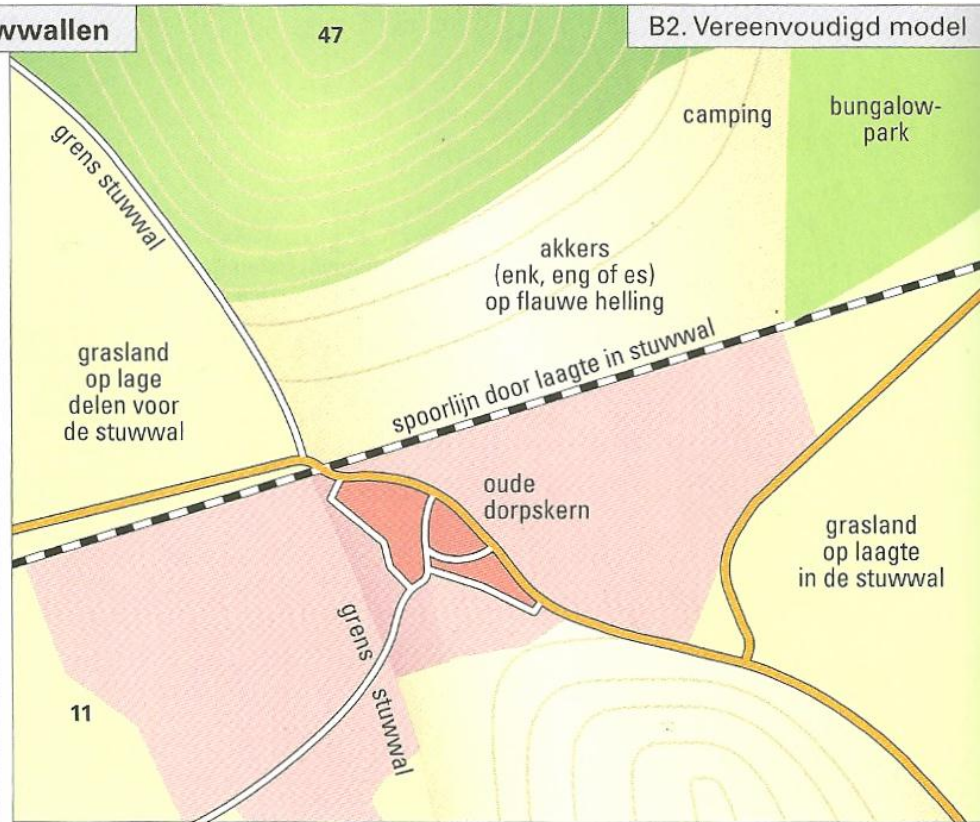
Indeling landgebruik op zand

- Gemeenschappelijke of individuele *hooilanden, maden, groenlanden in beekdalen*: strookvormige percelen
- Weilanden op nattere percelen en begrazing door schapen op de heide
- Gemeenschappelijke akkers; *de huiskampen, essen of enken*: onregelmatige vierkanten of rechthoeken.
- In Brabant veel meer individuele kamponggingen: hier was geen sprake van een marken-genootschap (=gemeenschappelijke percelen in gezamenlijk eigendom) zoals in noordelijk en oostelijk zandgebied, maar wel van gemeynten (gemeenschappelijke weidegronden en heide, geen eigendom!)

zandlandschap

B. Stuwwallen

Heide op de stuwwal

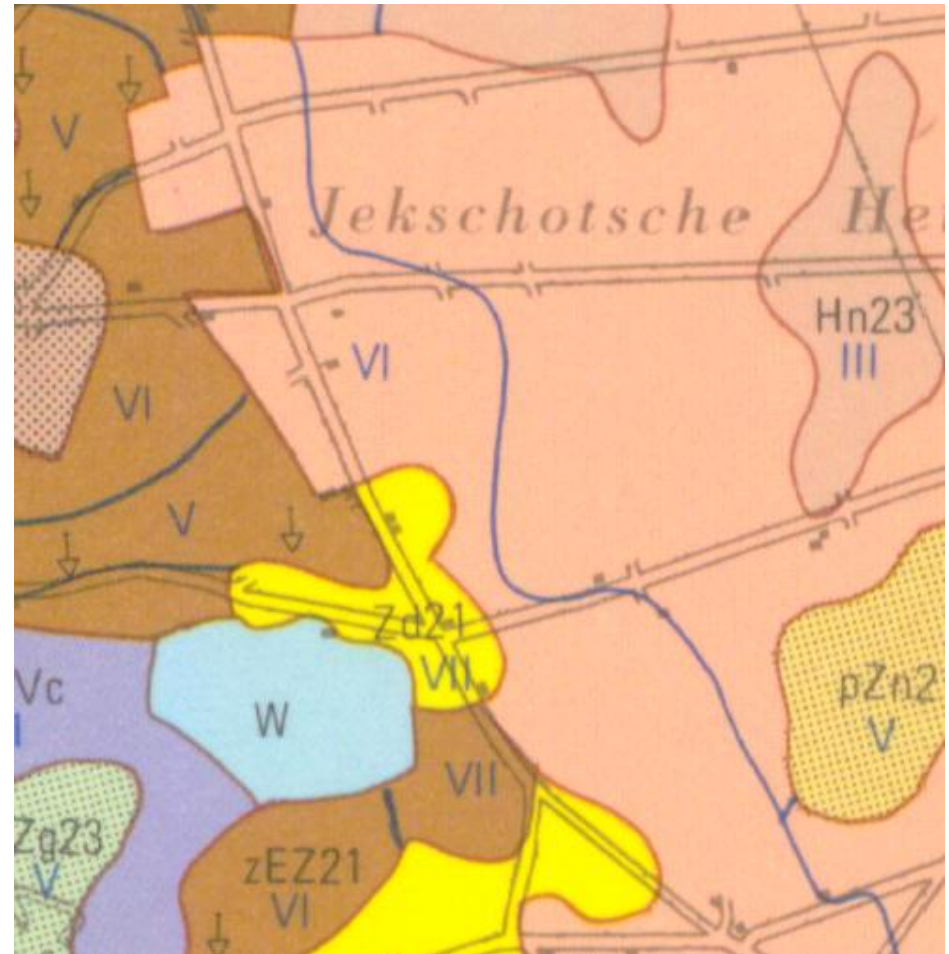

Opdracht: Vragen beantwoorden na bekijken van het volgende filmpje over dekzand

- 1. Hoe zijn dekzanden ontstaan?
- 2. Hoe werden ze door de mensen gebruikt?
- 3. Hoe werden (gedeelten) van de grond geschikt gemaakt voor akkerbouw?
- 4. Hoe noemen we deze gronden en hoe herken je ze in het landschap?
- 5. Waar in Nederland tref je dekzanden aan?

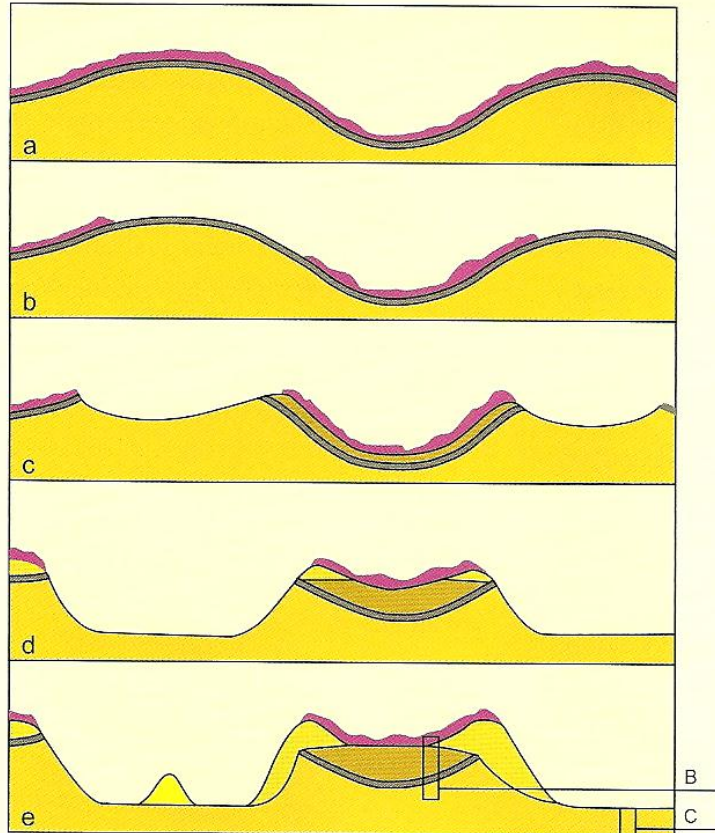

Jekschot 1864, Bodemkaart van Nederland 1: 50 000

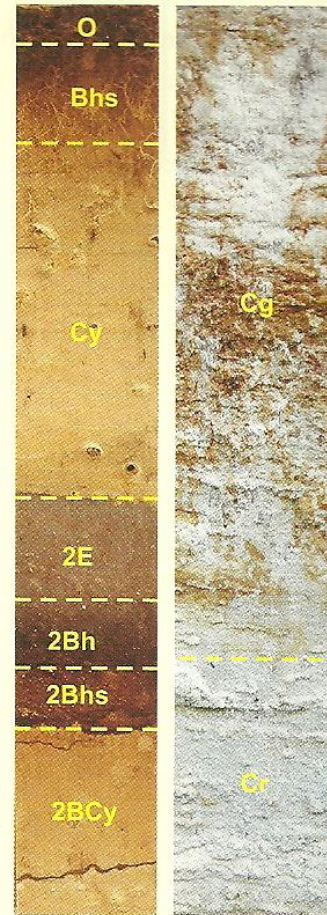

stuifzandvorming

- A**
- Dekzand
  - Stuifzand, practisch zonder humus
  - Stuifzand, zeer weinig humushoudend
  - Stuifzand, enigszins humushoudend
  - Bodemprofiel, meestal humuspodzol
  - Heide

D

B

C

stuifduinvorm, een parabool?

Overstoven podzol?

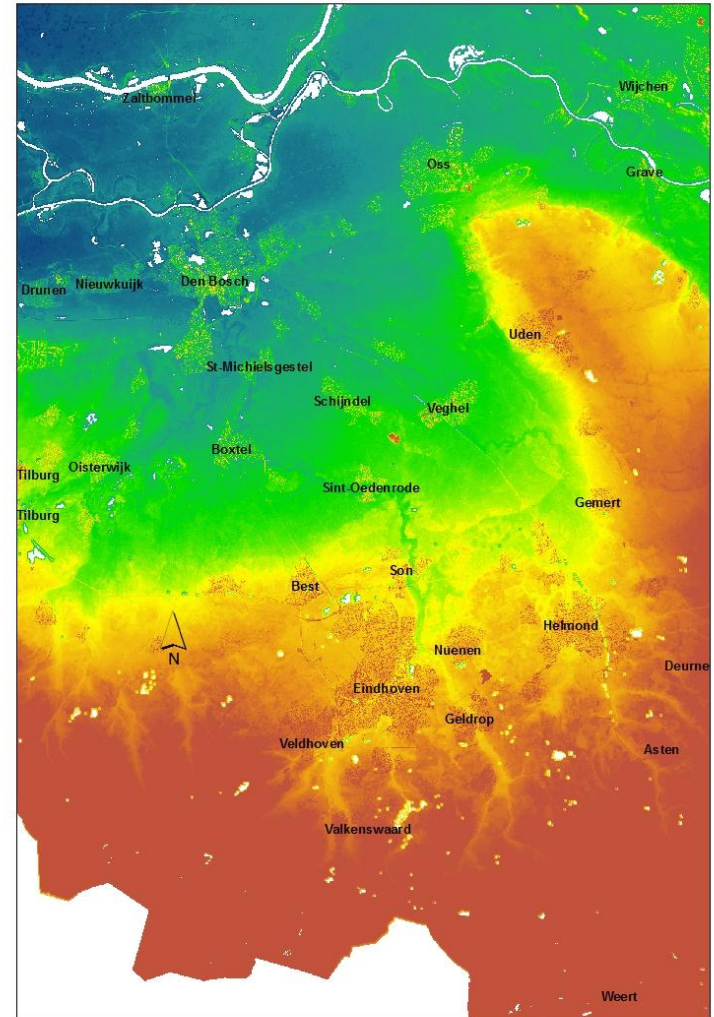
Water in dekzandgebied

Welke type plassen en waterlopen ken je in het zandgebied?

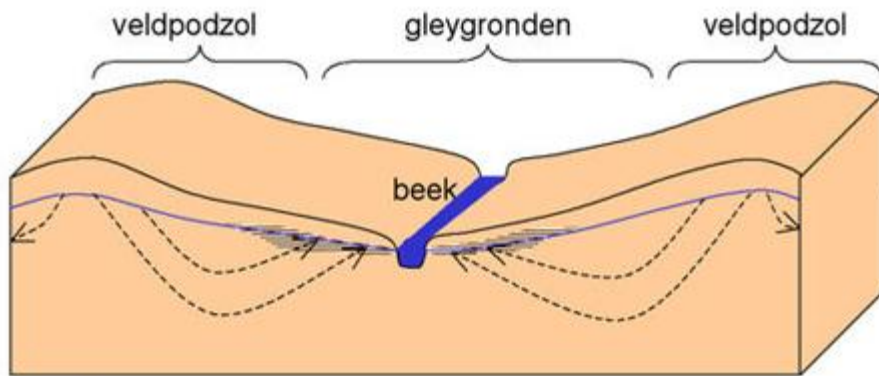
Het beekdal.

- Het water stroomt van hoog naar laag.
- Bijvoorbeeld in Noord Brabant vanuit België naar het noorden richting Maas.

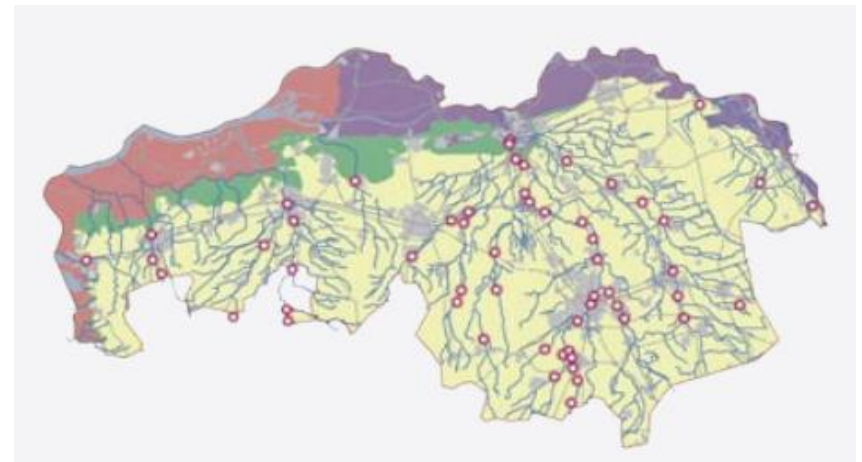

Deel van de Algemene Hoogtekaart van Nederland (AHN).

beken

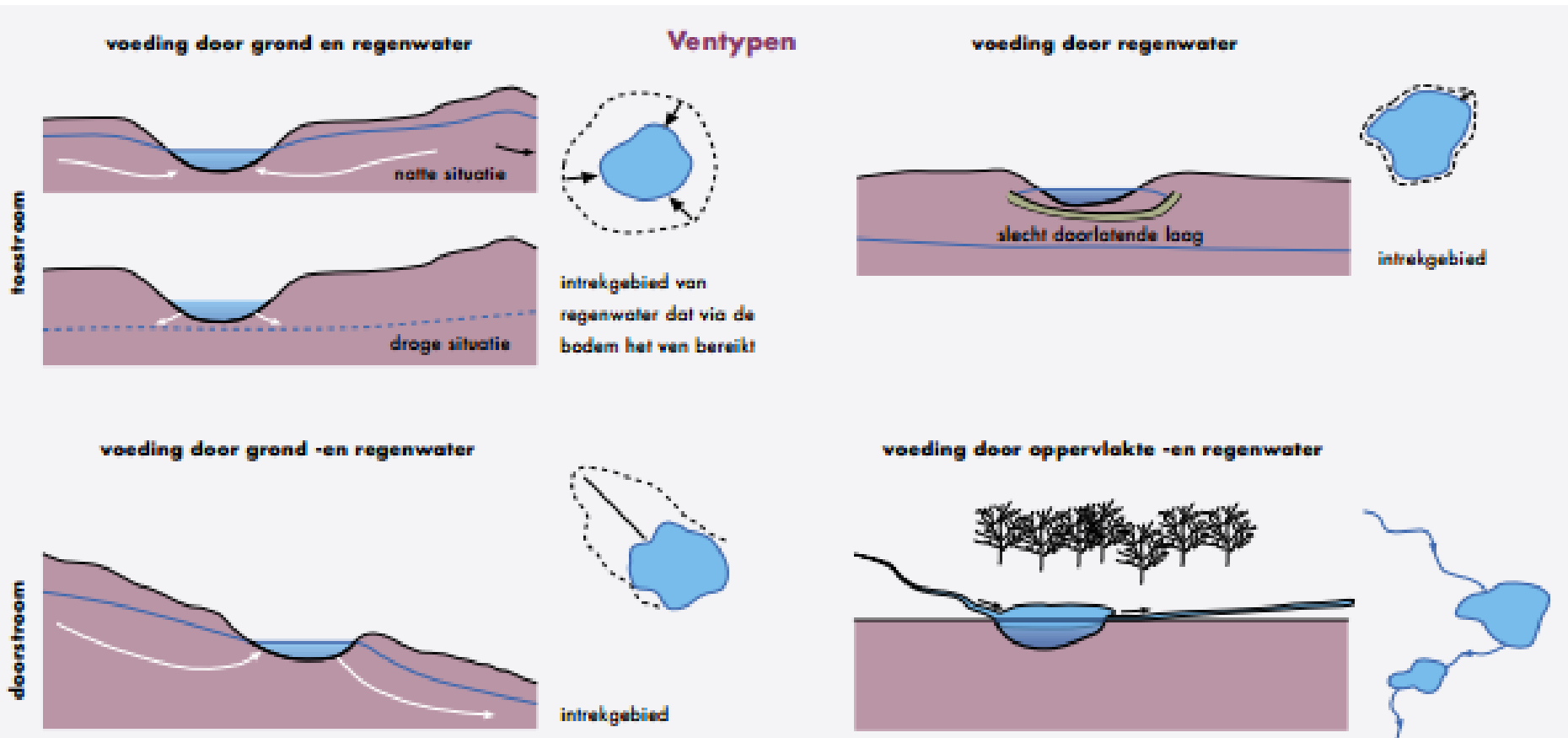

- = grondwaterspiegel
- = (dek)zand, waarin ijzertransport plaatsvindt
- = grondwaterstromingsrichting
- = zone waar ijzer neerslaat en de oerbank ontstaat

Hydrologie ven

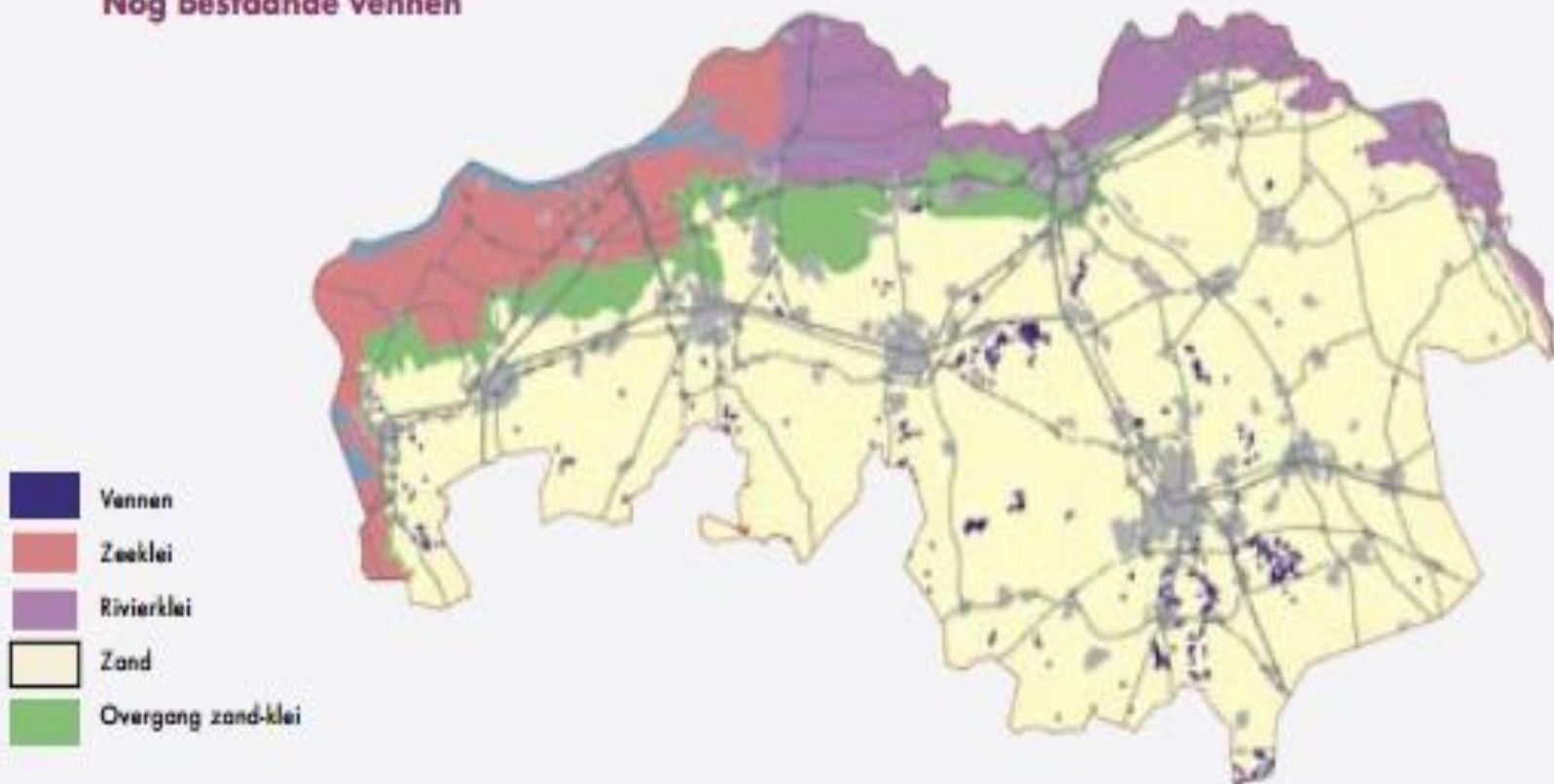
- Links vennen in grondwater, rechts ven op stagnerende ondergrond of doorstroomven
- Bron: www.atlasbrabant.nl/water

Vennen in Noord Brabant

bron: www.atlasbrabant.nl/water

Nog bestaande vennen

De pingoruïne

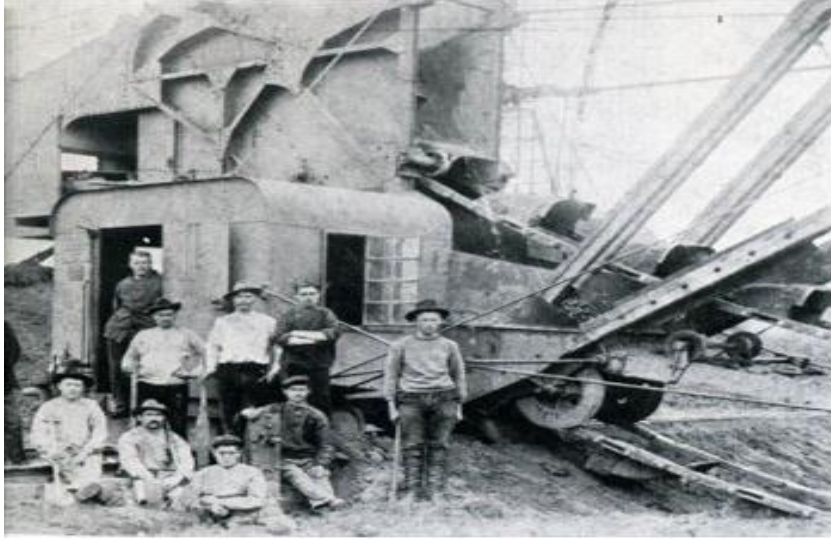
Het klein Hasselsven in
Leenderbos

- Een “ruïne” van een ijslens die in ijstijd gedurende permafrost ondergronds uitgroeide en na smelten een meer met een wal achterliet.

Plassen gegraven door de mens

IJzeren Man
Vught

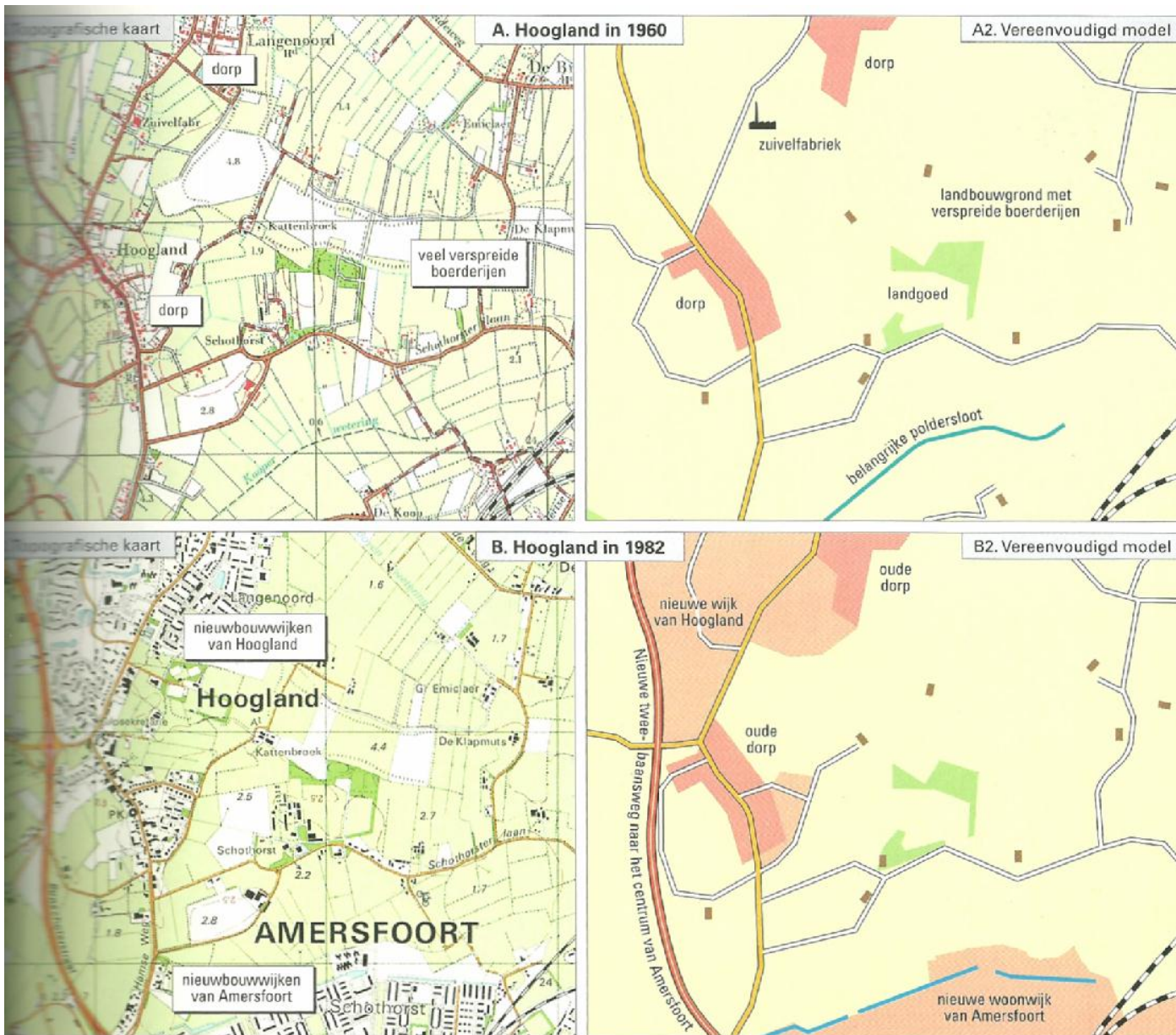

E3-meer,
Eersel

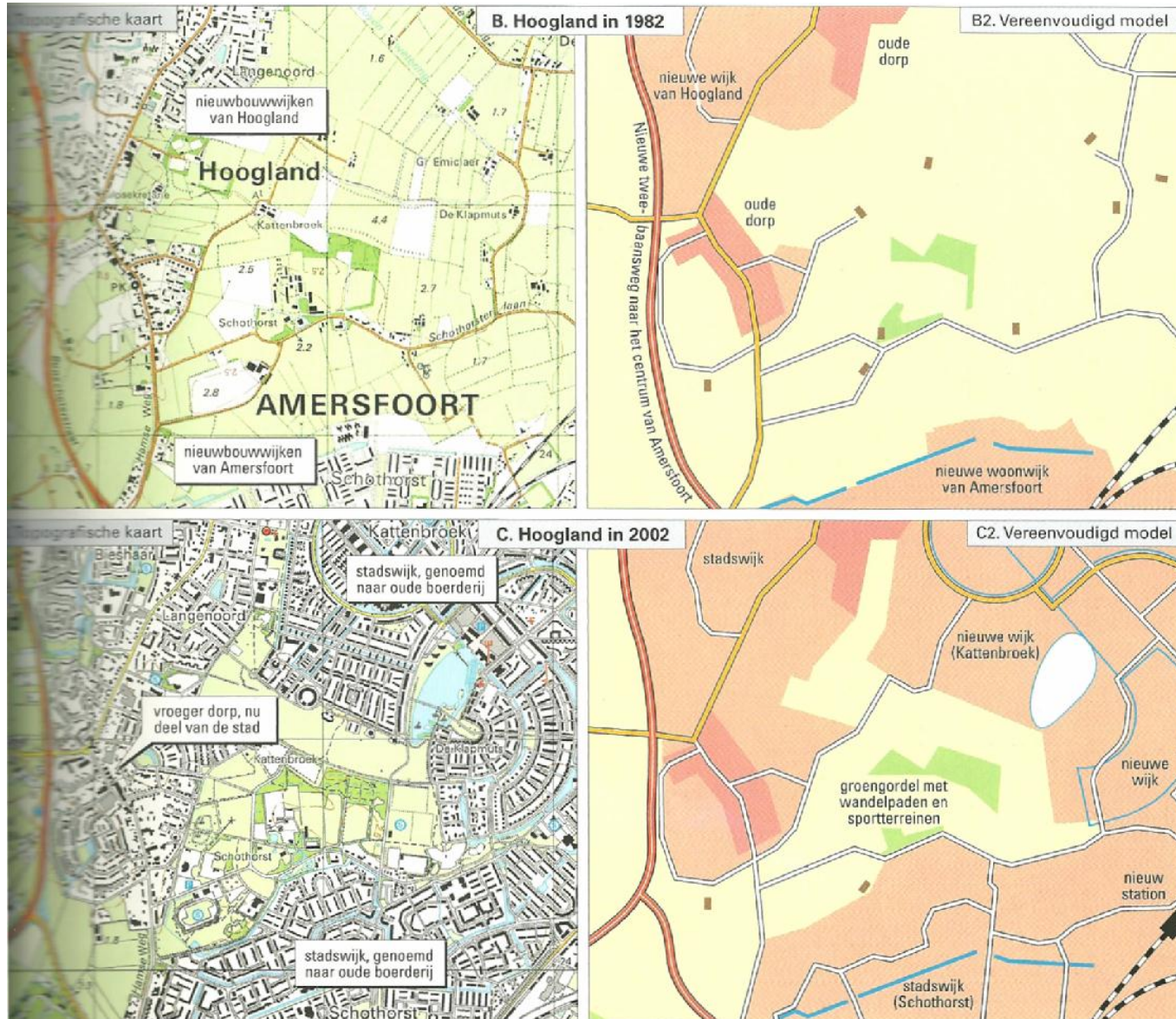
Een voorbeeld van toename invloed mens op zandlandschap vanaf 1960 tot 1982

Uit: *De Basis Bosatlas*

Een voorbeeld van toename invloed mens op zandlandschap van 1982 tot 2002

Uit: *De Basis Bosatlas*

- Landgebruiksverandering na 1900
- Veluwe boven
- Brabant onder
- Veel heide is verdwenen door landbouwontginning

